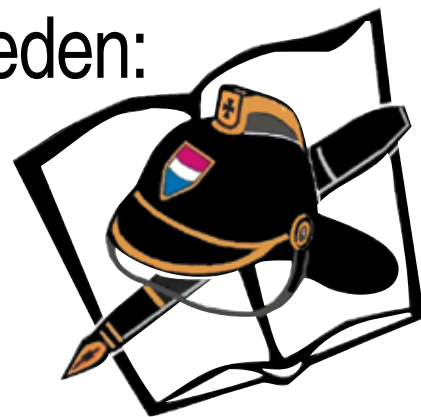

Belangrijke brandweerpersoonlijkheden:

James Braidwood

1801 – 1861, bekend door zijn 'body'

Peter Snellen

In de afleveringen van dit tijdschrift trof u reeds een aantal levensbeschrijvingen aan van belangrijke persoonlijkheden, die grote invloed gehad hebben op de brandweer, zoals we die nu kennen. Dit waren vaak Nederlanders. Maar ook vanuit het buitenland kwamen invloeden op ons af. Ook buitenlanders zijn van betekenis geweest voor de ontwikkeling van de brandweer in Nederland.

In deze aflevering weer zo'n buitenlandse grootheid, James Braidwood, een naam waarbij onmiddellijk gedacht wordt aan de vormgeving van blusvoertuigen. De 'Braidwood body', een bepaald type brandweeropbouw, is gedurende vele jaren ook in ons land 'standaard' geweest.

Boven: James Braidwood

De Schotse stad Edinburgh had vooral in het jaar 1824 te kampen met een reeks hevige branden. Weliswaar was er sprake van een min of meer georganiseerde brandbestrijdingsorganisatie, maar de vele korpsen die Edinburgh telde, noch de uitgevaardigde wetgeving konden voorkomen dat vooral in de maanden februari, maart en juni van dat jaar grote delen van de stad afbrandden. In de hoop hier paal en perk aan te stellen, vond er in augustus daaropvolgend een vergadering plaats tussen de magistraat, de leiding van de politie en de verzekeringsmaatschappijen (die op dat moment de brandbestrijding verzorgden en financierden). Het resultaat van die vergadering was de oprichting van het Edinburgh Fire Establishment (EFE), in feite het eerste georganiseerde stedelijke brandweerkorps in Groot Brittannië. Drie grote en vier kleinere brandspuiten werden aangekocht in Londen en er werden tien waterwagens aangeschaft. Bovendien werd er een 'Master

of Fire Engines' aangesteld, de op dat moment pas 23-jarige James Braidwood.

Vuurdoop

Braidwood was afkomstig uit een vooraanstaand Edinburghs geslacht. Hij had gestudeerd aan de Edinburgh High School en het tot 'surveyor' gebracht. Daarmee had hij in ieder geval genoeg kennis van bouwwerken opgedaan. Zijn belangstelling ging van jongs af aan vooral uit naar het bestrijden van brand en daarin verdiepte hij zich. Pas in de laatste week van oktober 1824 begon hij zijn werkzaamheden, geheel overeenkomstig zijn benoeming, als baas van de nieuwe brandweer. Nauwelijks twee en een halve week in dienst brak op 15 november 'de grote brand van Edinburgh' uit. Die brand brak uit rond tien uur 's avonds in een gebouw van een drukkerij aan de High Street. Binnen het uur waren veel spuiten aanwezig, maar ze hadden veel problemen met de bluswatervoorziening. Tegen middernacht stonden al vier grote belendende percelen in volle glorie en het vuur breidde zich nog

altijd uit. Er was sprake van veel vliegvuur en tegen de ochtend stond zelfs een kerktoeren op behoorlijke afstand van het oorspronkelijke brandobject in brand. De brandweelieden, uitgeput door een hele nacht werken, klommen op het dak van de kerk, maar konden alleen maar razendsnel terugtrekken, omdat het kerkgebouw onder hen ook in brand was geraakt. Kerktoeren en kerkgebouw waren verder aan hun lot overgeleverd.

Of het toeval was of dat het door vliegvuur was veroorzaakt is niet bekend, maar die avond ontstond ook brand aan het Parliament Square. Een elf verdiepingen tellend gebouwencomplex was nu aan de beurt. Brandweelieden, burgers en militairen waren al volkomen uitgeput door 24 uur lang brand bestrijden. De avondkrant van Edinburgh van 18 november 1824 schildert de uitbreiding van die brand nauwgezet en als die schildering ook maar enigszins correct is, moet er geen houden meer aan geweest zijn, zelfs niet met het huidige materieel. Die nacht liepen ook de branden in de High Street weer uit de hand en men vreesde, dat de hele stad vernietigd zou worden. Tegen de volgende ochtend kwam de regen een handje helpen. Trieste balans van die brand: een aantal grote woon- en bedrijfsgebouwen was volkomen vernield, tien personen waren om het leven gekomen, er waren talrijke gewonden en vierhonderd gezinnen waren dakloos geworden.

Een dergelijke grote brand is natuurlijk te omvangrijk om door één man met een organisatie die nog geen drie weken bestaat te worden bestreden. Tegenwoordig zou een commandant van dienst vanuit een centraal punt de brandbestrijding

James Braidwood in uniform.

gecoördineerd hebben en het rampterein in sectoren hebben ingedeeld. In die tijd bestond een dergelijke aanpak nog niet. Over deze brand wordt geschreven dat allerlei hoogwaardigheidbekleders (tegenstrijdige) orders gaven, soms zelfs mee stonden te pompen. De sociale verhoudingen in die tijd waren ook heel anders. Niemand van de vroede vaders en andere hoge omes zou zelfs maar geluisterd hebben naar Braidwood.

Braidwood zelf had die dagen en nachten links en rechts spuiten ingezet en orders gegeven; hij had zich in gevaar begeven en was zelfs bijna onder een vallende muur terecht gekomen. Hij was daarbij nog licht gewond geraakt.

Dat de tijden heel anders dan nu waren, blijkt ook uit wat er volgde: Braidwood kreeg geen enkele vorm van schuld naar zich geschoven; sterker nog, omdat de ramp zo snel na zijn benoeming plaatsvond werd eigenlijk alleen maar bevestigd hoe verstandig het was geweest een reorganisatie in gang te zetten.

In januari 1825 werd zijn aanstelling verlengd, zijn salaris verdubbeld en werd een lijst met maatregelen opgesteld, waaraan brandweerlieden, politiemensen, eigenaars van panden én magistraten zich voortaan te houden hadden. Braidwood kreeg het operationeel commando en

men had zijn orders maar op te volgen. Met de voor

hem gebruikelijke energie zette hij een organisatie neer, bestaande uit 80 parttime brandweerlieden. Zij voerden hun normale werkzaamheden uit, maar verplichtten zich bij brand en voor oefeningen direct beschikbaar te zijn. Men werd per uur uitbetaald, of dit nu brandbestrijding of oefening betrof.

Personeel

Selectiecriteria had Braidwood ook; hij had een uitgesproken voorkeur voor dakdekkers. Timmerlieden en metselaars waren ook handige jongens, die volgens hem heel goed wisten hoe huizen in elkaar staken. En loodgieters kon hij ook goed gebruiken, naar eigen zeggen, want die wisten hoe ze met water moesten omspringen en net als smeden waren ze aan hitte en vuur gewend. Uit deze vijf ambachten koos hij dan in eerste instantie ook zijn personeel. Ze moesten dan wel een jaar of zeventien, achttien zijn en niet veel ouder dan vijftientig. “Want” – zo schrijft hij – “ze zijn dan nog fanatiek genoeg en beter te trainen dan wanneer ze wat ouder zijn. Bovendien gaan ouderen vaak op hun eigen oordeel af en ik moet mensen hebben die doen wat er gezegd wordt.”

Hij verdeelde de stad in vier wijken en zijn korps in vier brigades. Er was een onderkomen voor de brandspuit in elke wijk en de spuiten waren geschilderd in de kleur van de brigade (rood, blauw, geel, grijs). Elke brigade stond onder

leiding van een kapitein en een sergeant, die duidelijk als zodanig herkenbaar waren door hun helm en insignes. Ook de manschappen droegen uitmonsteringen op hun uniformen in de kleur van de brigade waartoe ze behoorden. Elke woensdagochtend om vier uur (!) werden ze getraind. Hij had speciaal voor dat vroege uur gekozen, omdat de brandweerlieden dan geen werkuren overdag behoefden te verzuimen en omdat men dan geen rekening hoefde te houden met een schare toeschouwers. Op die manier zou het publiek zich minder met de brandweer bemoeien en zou de relatie brandweer – publiek niet onder druk komen te staan. De oefeningen werden zo realistisch mogelijk door hem opgezet. Daarbij moest men regelmatig echte vuurtjes doven. Er zat vaak een competitie-element in en altijd waren die oefeningen erg intensief. Braidwood was wellicht een bijzonder persoon in de omgang, maar zijn mannen droegen hem op handen en vertrouwden hem blindelings. Braidwood introduceerde (opnieuw) de binnenaanval en drukte zijn mensen op het hart altijd met tenminste met twee personen naar binnen te gaan. “Desnoods kruip je maar onder de rook door, maar ik wil je niet op straat tegen gevels en door ramen zien spuiten!” schijnt een van zijn opmerkingen richting zijn manschappen te zijn geweest. Hij had regelmatig te maken met verwondingen van brandweerlieden, maar deze waren hoogstzelden ernstig of dodelijk. Werd er eens iemand onwel door de rook, dan

Onder: De zogenoemde Braidwood body op een Merryweather van de brandweer Greenwich.

*Petembleem
Edinburgh Fire
Establishment
(1824).*

waren er altijd collega's in de buurt die hem naar buiten konden helpen.

In 1826 kreeg Braidwood een assistent in voltijds aanstelling, James McDonald. In het jaarverslag van het stadsbestuur over 1826 worden James Braidwood en zijn korps geprezen om hun werkzaamheden bij diverse branden.

De reputatie van de nieuwe grote baas van de brandweer reikte verder dan de stadsgrenzen van Edinburgh. In 1830 verscheen een boekwerk van zijn hand: 'De constructie van brandweerwagens en brandweerapparatuur, de training van brandweerlieden en de methode van optreden in geval van brand'; een handboek dat gedurende vele jaren verplichte leerstof was voor de Engelse brandweer en waarmee Braidwood ook buiten Engeland veel heeft bijgedragen tot de wording van de brandweer tot wat hij nu is.

Ook aan de alarmering van de brandweer had hij gedacht. Er ontstond onder zijn leiding een ordelijk systeem van ordonnances die daarvoor zorg droegen. Commando's op het brandterrein gaf hij door middel van een meertonige fluit. Daarmee kon hij 34 verschillende commando's geven. Hij had ooit de 'spreektrompet' gebruikt, maar die als onpraktisch afgedaan.

Bij branden kon hij altijd een beroep doen op het publiek, om een handje toe te steken voor het bedienen van de handspuiten. Zijn enthousiasme werkte zo aanstekelijk, dat hij soms mensen moest afwijzen. En men was zo fanatiek, dat de boom van de handspuit wel eens zo'n harde

dreun kreeg, dat de spuit er schade door opliep.

Braidwood body

Onder de invloed van Braidwood werden de handspuiten aanmerkelijk verbeterd. Het oude Engelse model uit de 18de eeuw werd vervangen door een model met geveerde wielen, breder dan zijn voorgangers en beter tegen een stootje bestand. Ze werden uitgerust voor paardentraction en met twee banken in de lengterichting om personeel naar de brand te vervoeren. Omdat de pompen breder waren konden ze door meer mensen bediend worden, soms ging dat met dertig man gelijktijdig, zonder dat de pomp van de grond werd getild. Ook voerde hij handgrepen in, die weg geklapt konden worden.

Nadat motor- en autospuiten de handspuiten hadden vervangen, bleef de 'Braidwood body' nog lange tijd in zwang. Pas in het eind van de jaren twintig van de vorige eeuw gaat men over tot langsbanken binnen het voertuig (zoals in de Verenigde Staten) en daarna op zitplaatsen dwars op de rijrichting.

Naar Londen

Londen zag hoe goed de zaken in Edinburg geregeld waren. Op praktisch gelijke wijze ging men ook daar de brandweer reorganiseren. Het zal niemand verrassen dat men voor de leiding van haar brandweer niet veel verder op zoek ging dan naar Edinburgh. Zo werd Braidwood – in 1833 –

benoemd tot commandant van het nieuwe Londense brandweerkorps, genaamd: London Fire Engine Establishment.

Daarin benoemde hij nu voltijds brandweerlieden en dit keer rekruteerde hij vooral zeelieden, die het gewend waren lange dagen te maken en hard te werken en die gewend waren te klimmen en te werken op hoogte (want in die tijd waren de grote schepen alle nog zeilschepen). De Londense verzekeringsmaatschappijen, die de brandweer bekostigden, waren niet graag bereid grote geldbedragen neer te leggen, maar als Braidwood om nieuw materieel vroeg, kreeg hij het. De reorganisatie van zijn korps verliep dan ook redelijk vlot.

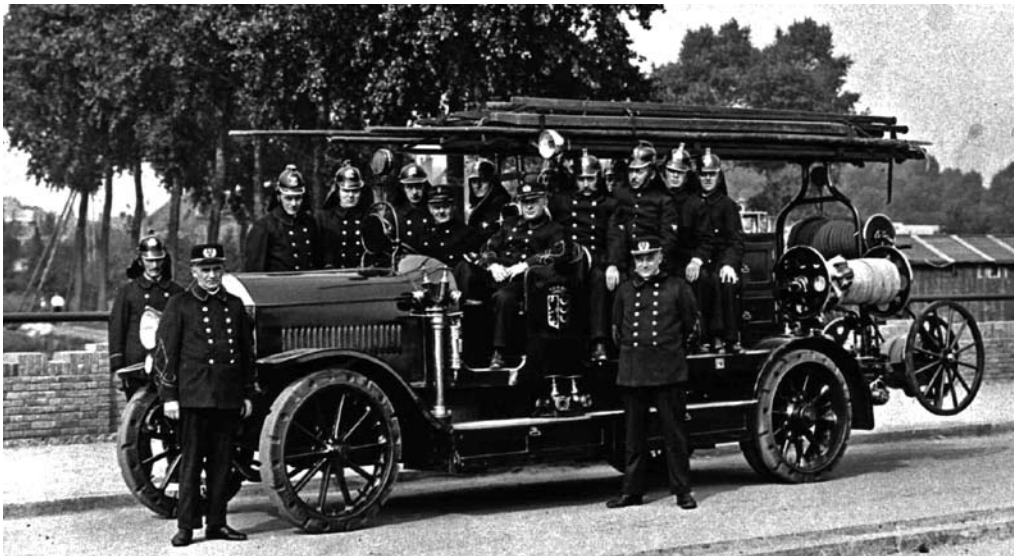
Voor zijn brandweerlieden ontwierp Braidwood een uniform: een dikke maar wel – voor die tijd – relatief korte jas behoorde daartoe, evenals hoge laarzen, een koppel met bijtjas en een bijl. En niet te vergeten: alle manschappen werden uitgerust met een lederen helm, met kam en neklap!

Toen er een grote brand woedde in de Houses of Parliament kreeg zijn brandweer het even zwaar te verduren. Er brak nogal wat kritiek los. Braidwood pareerde die kritiek door duidelijk te maken, dat hij enige maanden tevoren al had gevraagd de situatie ter plaatse te mogen bekijken en in kaart te brengen, maar daar was afwijzend op gereageerd.

Hoewel hij een pionier genoemd mag worden op het gebied van moderniseren van brandbestrijdingstechnieken en brandweermaterieel was hij een tegenstander van de stoombrandspuit. Terwijl veel Europese steden al tien jaar of langer een stoombrandspuit gebruikten, moest hij er niets van hebben.

Om zijn gedachtegang te begrijpen moet men zich wel in allerlei bochten wringen, want zo'n brandspuit op stoomkracht had veel minder personeel nodig; men hoefde geen beroep te doen op de onvermijdelijk op branden afkomende ramptoeristen om de handen aan de handspuit te slaan en de pompen gaven veel meer water, onder hogere druk

Braidwood zitplaatsen op de Benz van de brandweer Eindhoven uit 1920.

en gedurende een veel langere tijd. Maar Braidwood vond dat de manschappen door het gebruik van stoombrandspuiten 'soft' werden en bovendien in de verleiding zouden komen weer vanaf de straat te gaan spuiten, omdat de stralen veel krachtiger waren dan die van handspuiten. Bovendien vreesde hij – door de harde stralen – schade aan de gevels van de gebouwen.

Nu was er in Londen een particuliere (eigenlijk bedrijfs-)brandweer, die van de destilleerderij van Hodges. En die had behalve handspuiten wel stoombrandspuiten. Vaak ontstond een race wie het eerste bij een brand aanwezig kon zijn, de brandweer van Londen of die van Hodges. En vaak ook werkte men samen. De Hodges stoomspuiten waren van het merk Merryweather.

Onder: Een zijstraat van Tooley Street, ongeveer ter hoogte van waar de grote brand van 1861 was, draagt nog steeds de naam van de dappere brandweercommandant.

Toch bestelde hij in 1860, dus heel kort voor zijn dood, twee grote stoombrandspuiten bij de firma Shand, Mason & Co. Het waren zware machines, die elk door drie paarden getrokken moesten worden. Sally Holloway (zie literatuuropgave) schrijft hierover dat hij ze 'huurde' en ook geeft zij een aardige verklaring voor het feit dat Braidwood toch stoomspuiten

aanschafte: "Het antwoord zou wel eens gelegen kunnen zijn in een goed bewaard geheim, dat pas meer dan honderd jaar later aan het licht zou komen. Toen stapte een dame het hoofdkwartier van de Londense brandweer binnen en toen het gesprek ging over de Victoriaanse voorgangers, gaf ze te kennen af te stammen van een buitenechtelijk kind, geboren uit een relatie tussen Braidwood en de dochter van Shand, één van de eigenaren van Shand, Mason & Co."

Het primaire doel van de Londense brandweer in die tijd was het veilig stellen van eigendommen (lees: het zo goed mogelijk behouden van de gebouwen). Het redden van mensenlevens was een nevenproduct van die acties. Daarom ook werd er in 1828 een liefdadigheidsorganisatie opgericht: de 'Fire Escape Society' die lange ladders op rijdende onderstellen met daaraan juten 'redslurven' paraat hield om mensen bij branden uit hun benarde posities te verlossen.

De brand van Tooley Street

Zelf was Braidwood een dapper man. Hij voerde vaak zelf verkenningen uit, om zijn manschappen efficiënter en effectiever in te kunnen zetten. Die dapperheid zou Braidwood overigens noodlottig worden. Aan de zuidelijke oever van de Thames vlak bij London Bridge lag Tooley Street, een straat met lange rijen pakhuizen. Op de 22ste juni 1861 om 5 uur 's middags brak in een van die pakhuizen brand uit. Alle zes verdiepingen van dat warenhuis waren volgeladen

met jute, olie, teer, katoen, suiker, zwavel, thee, zijde en salpeter. Braidwood riep alle beschikbare spuiten op en formeerde ze in een cordon rondom de brand. Ook twee drijvende spuiten werden erbij gehaald. Ongeveer een uur nadat het alarm had geklonken vond er een explosie plaats die het pakhuis uiteen reet en de belendende pakhuizen in brand zette. Om 6 uur stonden al acht pakhuizen in brand. Om 7 uur was de brand zo hevig, dat de verf van de boten waarop de spuiten stonden afbladderde. Braidwood en een andere officier gingen kijken of die drijvende spuiten nog wel veilig waren, toen een muur van een van de pakhuizen op hen neerstortte, waardoor ze onder een laag van 4 ½ meter gloeiend hete bakstenen terecht kwamen. Toen de brandweelieden het nieuws hoorden van de dood van hun commandant wierpen ze zich met nog meer nadruk dan voorheen in de strijd en uiteindelijk lukte het hen, de brand te stuiten. Zo zou Braidwood het gehad willen hebben. Pas na drie dagen kon men het lichaam van Braidwood bergen. Mede door die brand werd het systeem waarbij de brandspuiten door verzekeringsmaatschappijen bekostigd werden, op de helling gezet. Opnieuw onderging de brandweer van Londen een ingrijpende verandering. Braidwood maakte dat niet meer mee; zijn opvolger, de al even legendarische Captain Eyre Shaw zou daar de drijvende kracht van worden.

Bronvermelding:

- Blackstone, G.V.: The history of the British Fire Service. Hertford 1957.
- Jackson, W. Eric: Londons Fire Brigades. Londen 1966.
- Holloway, Sally: London's noble fire brigades 1833-1904. Londen 1973. ISBN 0 304 29133 1.
- Paul, Tony: the story of the Fire Service. Londen 1975. ISBN 85524 234 5
- Wallington, Neil: Great fires of London. Thrupp-Stroud Gloucestershire 2001. ISBN 0 7509 2818 2.
- Wallington, Neil: In case of fire. Lindley, Huddersfield 2005. ISBN 0-9546484-6-3.